

Oktober 2007. De Santa Ana-winden rukken repen schors van de eucalyptusbomen, in lange witte slierten. Met een vriendin trotseer ik het gevaar van vallende takken door buiten te gaan lunchen, en daar stelt ze voor dat ik HARD TO GET op mijn knokkels laat tatoeëren, om me te helpen herinneren aan de vruchten die zo'n houding kan afwerpen. In plaats daarvan rollen als een bezwering de woorden *Ik hou van je* van mijn lippen, de eerste keer dat je me in mijn kont neukt, mijn gezicht bonkend tegen de betonvloer van je mooie maar bedompte vrijgezellenflat. Je had *Molloy* naast je bed liggen en een verzameling pikken in een schemerige, ongebruikte douchecel. Wat wil een mens nog meer? *Wat vind je lekker?* vroeg je, en je bleef tot je een antwoord had.

Tot we elkaar leerden kennen, was ik al een leven lang Wittgensteins idee toegedaan dat het onuitsprekelijke is vervat – onuitsprekelijk! – in het uitgesprokene. Deze opvatting is bepaald minder populair dan het gelauwerde *Waarover men niet spreken kan, moet men zwijgen*, terwijl het volgens mij de diepere gedachte is. De paradox ervan is, letterlijk, *waarom ik schrijf*, of wat me drijft om te blijven schrijven.

Want de paradox voedt noch verheerlijkt de angsten die men zou kunnen voelen over het onvermogen juist dat in woorden uit te drukken wat zich er niet door laat vangen. Wat zich laat zeggen wordt niet afgerekend op wat het, per definitie, niet kan zijn. Ook wordt het niet zwaarder aangezet door een dichtgesnoerde keel te veinzen: *Ach, wat ik niet allemaal zou zeggen als woorden toereikend waren*. Woorden zijn toereikend.

*Het is onzinnig om een net aan te rekenen dat het vol gaten zit, vermeldt mijn encyclopedie.*

Op deze manier kun je beide hebben: je lege kerk met een aarden vloer waarvan alle aarde is weggeveegd, en je adembenemende glas-in-loodramen die glinsteren naast de dakspanten van de kathedraal. Omdat niets wat je zegt de ruimte voor God kan verruïneren.

Dit heb ik elders uitgelegd. Maar nu probeer ik iets anders te zeggen.

Al snel kwam ik erachter dat jij juist een leven lang de overtuiging was toegedaan dat woorden óntoereikend zijn. Niet alleen ontoereikend, maar zelfs ondermijnend voor alles wat goed is, alles wat echt is, alles wat stroomt. We hebben oneindig gediscussieerd over deze kwestie, verhit, maar zonder venijn. Zodra we iets benoemen, zei jij, kunnen we er nooit meer op dezelfde manier naar kijken. Alles wat onbenoembaar is valt weg, raakt zoek, wordt om zeep geholpen. Onze hersenen werken als een koekjesvorm, zei jij. Je zei dat je dat niet had geleerd door taal te schuwen, maar juist door je erin onder te dompelen, op het witte doek, in gesprekken, op toneel, op papier. Ik volgde de redeneertrant van Thomas Jefferson en de kerken – voor overdaad, voor caleidoscopische verschuivingen, voor buitensporigheid. Ik hield vast aan het idee dat woorden meer doen dan benoemen. Ik las je het begin voor van *Filosofische onderzoeken*. *Plaat! riep ik, plaat!*

Een tijdje dacht ik dat ik had gewonnen. Jij was bereid mee te gaan in de gedachte dat er een mens kon bestaan die oké was, een dier dat oké was, al bediende dat menselijke dier zich van taal, al was het gebruik van taal in zekere zin bepalend voor het mens-zijn – al betekende dat mens-zijn zelf het vertrappen en verwoesten van de hele rijkgeschaakte, kostbare aarde, en daarmee de toekomst van die aarde, van ons.

Maar ik veranderde ook. Ik keek met andere ogen naar onbenoembare dingen, of in ieder geval naar dingen waarvan het wezen vluchtig is, vloeibaar. Ik liet weer het verdriet toe om ons uiteindelijke uitsterven, en het onrecht dat wij anderen uitroeien. Ik herhaalde niet langer zelfgenoegzaam *Alles wat werkelijk gedacht kan worden, kan helder worden gedacht* en vroeg me opnieuw af of alles wel gedacht kan worden.

Ludwig  
Wittgenstein

En jij – wat je ook betoogde, je veinsde nooit een dichtgesnoerde keel. Sterker nog, je was me altijd minstens een ronde voor, warrelende woorden in je kielzog. Hoe kon ik je ooit inhalen (waarmee ik bedoel, *hoe was het mogelijk dat je me wilde?*).

Een dag of twee nadat ik je mijn liefde had verklaard, met een inmiddels haast dierlijke kwetsbaarheid, stuurde ik je de passage uit *Roland Barthes door Roland Barthes* waarin Barthes uitlegt dat het subject dat de zin ‘Ik hou van je’ uitspreekt, net is als ‘de Argonaut die tijdens de reis het schip vernieuwt zonder de naam te veranderen’. Net zoals in de loop der tijd de onderdelen van de boot worden vernieuwd terwijl de boot nog altijd de *Argo* heet, zal de geliefde bij ieder gebruik van de zinsnede ‘Ik hou van je’ de betekenis

moeten vernieuwen, aangezien ‘het doel van liefde en taal nu juist is om een en dezelfde zinsnede zo aan te wenden dat die voor altijd nieuw zal zijn’.

Ik vond het een romantische passage. Jij las het als een mogelijke herroeping. Achteraf gezien was het beide, denk ik.

*Je hebt mijn isolement doorbroken*, zei ik tegen je. Het was een nuttig isolement, opgetrokken rondom het besluit niet meer te drinken, rondom lange wandelingen van en naar de YMCA, door groezelige achterafstraten vol bougainvilles in Hollywood, Mulholland Drive afrijden en weer terug om de lange avonden door te komen, en, natuurlijk, periodes waarin ik als een bezetene schreef, en leerde me tot niemand in het bijzonder te richten. Maar het was tijd om dat te doorbreken. *Ik voel dat ik je alles kan geven zonder mezelf te verliezen*, fluisterde ik in je bed in de kelder. Voor wie het eigen isolement serieus neemt, is dit de hoofdprijs.

Een paar maanden later brachten we samen de kerst door in een hotel in het centrum van San Francisco. Ik had een kamer gereserveerd op internet, in de hoop dat je voor altijd van me zou houden omdat ik die kamer had gereserveerd en om de tijd die we erin doorbrachten. Het bleek zo’n hotel dat met goedkope overnachtingen adverteert omdat er met een verbijsterend botte bijl werd gerenoveerd, en omdat het midden in het van drugs vergeven Tenderloin was gelegen. Het deed er niet toe – wij hadden andere dingen te doen. Het zonlicht viel naar binnen door de haveloze jaloezieën die maar net de bouwvallers aan het oog onttrokken die op de buitenmuren inhakten terwijl

wij ons ding deden. *Als je me maar in leven laat*, zei ik, terwijl jij met een glimlach je leren riem uit je broek haalde.

Na het Barthes-stuk probeerde ik het nog een keer, nu met een passage uit een gedicht van Michael Ondaatje:

Ik kus de buik  
kus de boot  
van je gehavende huid. Geschiedenis  
is waarmee je hebt gereisd  
en wat je hebt meegenomen

Ons beider buik  
gekust door onbekenden  
voor de ander

en wat mij betreft:  
ik koester eenieder  
die je daar heeft gekust

Ik stuurde je het fragment niet omdat ik op een of andere manier eenzelfde sereniteit had weten te bereiken. Ik stuurde het vanuit het verlangen dat dat ooit zo zou zijn – dat mijn jaloezie ooit zou afnemen en ik de namen en beelden van anderen die in je huid staan gegraveerd zou kunnen aanschouwen zonder afstand of afschuw. (Al vroeg brachten we een romantisch bezoekje aan dokter Tattoff op Wilshire Boulevard, allebei uitgelaten bij het vooruitzicht jouw lei schoon te vege. We vertrokken bedrukt, vanwege de prijs en de zeer geringe kans dat de inkt volledig kon worden weggevaagd.)

Na de lunch vraagt de vriendin die de *HARD TO GET*-tattoo heeft voorgesteld of ik even meega naar haar werk, waar

ze aanbiedt om je voor me te googelen. Ze wil kijken of internet een voorkeurs-voornaamwoord voor je aan het licht brengt, want ondanks, of dankzij, het feit dat we vrijwel elk moment samen in bed doorbrengen en het al over samenwonen hebben, kan ik me er niet toe zetten het te vragen. In plaats daarvan ben ik er zeer bedreven in geraakt persoonlijke voornaamwoorden te omzeilen. De kunst is jezelf eraan te wennen keer op keer iemands naam te horen. Je moet leren je toevlucht te nemen tot grammaticale cul-de-sacs, je over te geven aan een orgie van specificiteit. Je moet leren leven met een punt voorbij de Twee, uitgerekend op het moment dat je poogt een verbintenis te vertegenwoordigen – een paar, zelfs. *Een paar is het tegenovergestelde van een koppel. Een paar vormt niet langer een binaire structuur: vraag-antwoord, mannelijk-vrouwelijk, mens-dier, et cetera. Dit zou de definitie kunnen zijn van een gesprek – eenvoudigweg de schets van een wordingsgeschiedenis.*

Hoezeer je ook bedreven raakt in dergelijke gesprekken, tot op de dag van vandaag is het voor mij vrijwel onmogelijk om vliegtickets te boeken of dingen te regelen met de humanresourcesafdeling van mijn werk zonder dat zich momenten voordoen van schaamte of totale verwarring. En dan heb ik het niet over mijn schaamte of verwarring – het is eerder zo dat ik me schaam voor (of gewoon pissig ben op) degene die voortdurend verkeerde aannames doet en moet worden gecorrigeerd, maar die niet kan worden gecorrigeerd omdat de woorden ontoereikend zijn.

*Hoe kunnen woorden ontoereikend zijn?*

Smachtend van liefde zit ik op de vloer van het kantoor van de vriendin en kijk met toegeknepen ogen naar haar

op terwijl zij door een stortvloed van fel oplichtende informatie scrolt die ik niet wil zien. Ik wil jou als degene die niemand anders kan zien, de jou die zo dichtbij is dat er helemaal geen derde persoon nodig is. ‘Kijk, hier wordt John Waters geciteerd, die zegt: “Ze is heel aantrekkelijk.” Dus misschien moet je “zij” gebruiken. We hebben het wel over John Waters, hè.’ *Dat was jaren geleden.* Vanaf de grond sla ik mijn ogen ten hemel. *Misschien is het nu anders.*

Toen jij je butch-buddyfilm maakte, *By Hook or By Crook*, besloot je samen met je co-auteur, Silas Howard, dat de butch-personages elkaar ‘hij’ en ‘hem’ zouden noemen, maar dat er in de buitenwereld van winkels en autoriteitsfiguren over ‘zij’ en ‘haar’ zou worden gesproken. Het ging er niet om dat de buitenwereld opgevoed diende te worden aangaande het voornaamwoord dat de voorkeur genoot van de personages, waarna er geen vuiltje meer aan de lucht zou zijn. Want als buitenstaanders de personages ‘hij’ zouden noemen, was dat een ander soort hij. Woorden veranderen, afhankelijk van wie ze gebruikt; daar valt niets tegen te doen. De remedie schuilt niet in het eenvoudigweg introduceren van nieuwe woorden (*boi, cisgender, andro-fag*) en vervolgens proberen de betekenis te concretiseren (al spelen macht en pragmatisme hier duidelijk een rol). Men moet ook openstaan voor een veelvoud aan manieren om ze te gebruiken, de mogelijke contexten, de vleugels waarmee elk woord kan opstijgen. Zoals wanneer je fluistert: *Je bent niet meer dan een gat, je laat je door mij vullen.* Zoals wanneer ik zeg *mijn man.*

Toen we nog maar kort wat met elkaar hadden, gingen we naar een etentje waar op zeker moment een vrouw (ver-

moedelijk hetero, of in ieder geval hetero-getrouwd) die Harry al langer kende, zich tot mij wendde met de vraag: ‘Ben je ook met andere vrouwen geweest, vóór Harry?’ Ik was overdonderd. Zij liet zich echter niet afschrikken: ‘Heterovrouwen vinden Harry opwindend.’ Was Harry een vrouw? Was ik een heterovrouw? Wat hadden relaties die ik in het verleden ‘met andere vrouwen’ had gehad gemeen met deze? Waarom moest ik nadenken over andere ‘heterovrouwen’ die mijn Harry opwindend vonden? Was zijn seksuele aantrekkingskracht, die ik als immens ervoer, een soort betovering die mij in zijn greep had gekregen, en zou die mij uiteindelijk eenzaam achterlaten, terwijl hij weer anderen ging veroveren? Waarom zei deze vrouw, die ik nauwelijks kende, dit soort dingen tegen me? Wanneer zou Harry terugkomen van de wc?

Er zijn mensen die zich kwaad maken over het verhaal dat Djuna Barnes zichzelf niet wilde laten bestempelen als lesbienne, maar liever zei dat ze ‘gewoon van Thelma hield’. Gertrude Stein zou soortgelijke uitspraken hebben gedaan, zij het niet in exact dezelfde bewoordingen, over Alice. Ik begrijp wel dat het in politieke zin gekmakend is, maar ik heb het ook altijd romantisch gevonden – de romantiek van een individuele ervaring van verlangen laten prevaleren boven een categoriale. Het verhaal doet denken aan de kunsthistoricus T.J. Clark die tegenover denkbeeldige gesprekspartners zijn belangstelling voor de achttiende-eeuwse schilder Nicolas Poussin verdedigt: ‘Een belangstelling voor Poussin nostalgisch of elitair noemen is als de belangstelling die iemand heeft voor degene die hem het meest dierbaar is, bijvoorbeeld, “hetero- (of homo-)sexistisch” noemen, of “exclusief” of “bezitterig”. Ja, misschien



zit het zo: dit zouden grofweg de parameters kunnen zijn, helaas; maar ook dan kan de belangstelling completer en menselijker zijn – meer menselijkheid, potentie en medeleven in zich dragen – dan een belangstelling die niet is besmet door een dergelijke gevoelswaarde of dwanggedachte.’ Zoals elders geldt ook hier dat de besmetting eerder verdiépt dan uitsluit.

Bovendien weet iedereen dat Barnes en Stein ook relaties hadden met andere vrouwen, niet alleen met Thelma en Alice. Alice wist dat zelf ook: naar het schijnt was ze zó jaloers toen ze erachter kwam dat Steins vroege roman *Q.E.D.* het gecodeerde verhaal vertelt van een driehoeksverhouding van Stein en ene May Bookstaver dat Alice – die tevens Steins redacteur en typiste was, een in principe argeloze samenwerking – bij het overtikken van Steins *Stanzas in Meditation* allerlei listige manieren verzon om het woord *May*, of elke verwijzing naar de maand mei, uit de tekst te halen.

Al in februari reed ik de hele stad door om het ene na het andere appartement te bezichtigen, op zoek naar iets dat groot genoeg was voor ons en jouw zoon, die ik nog niet had ontmoet. Uiteindelijk vonden we een huis op een heuvel, met glanzende vloeren van donker hout en uitzicht op een berg, en een veel te hoge huur. De dag dat we de sleutels kregen sliepen we samen, duizelig van geluk, op een dunne deken die we hadden uitgespreid op de houten vloer van wat onze eerste slaapkamer zou worden.

Dat uitzicht. Al was het een hoop ondoordringbaar kreupelhout geweest met bovenop een poeltje stilstaand water, twee jaar lang was het onze berg.

En toen stond ik zomaar ineens het wasgoed van je zoon te vouwen. Hij was net drie geworden. Die sokjes! Die onderbroekjes! Ik verwonderde me, maakte 's ochtends lauwe chocolademelk voor hem met het beetje cacao-poeder dat op het randje van een nagel past, speelde uren en uren De gesneuvelde soldaat met hem. In dat spel stortte hij ter aarde, in vol ornaat – maliënkap van lovertjes, zwaard, schede, een arm of been dat was verwond in de strijd, verbonden met een sjaaltje. Ik was de goede Blauwe Heks die hem moest besprenkelen met geneeskrachtig poeder teneinde hem weer tot leven te wekken. Ik had een tweelingzus die slecht was; de slechte heks had hem geveld met haar blauwe, giftige poeder. Maar nu was ik gekomen om hem te genezen. Hij lag roerloos op de grond, met gesloten ogen, een nauwelijks merkbaar glimlachje om zijn lippen, terwijl ik mijn monoloog afstak: *Hé, waar komt deze soldaat nou ineens vandaan? Wat doet hij hier, zo ver van huis? Zou hij ernstig gewond zijn? Zal hij vriendelijk of kwaadaardig zijn als hij bijkomt? Zal hij weten dat ik goed ben, of zal hij denken dat ik mijn boze tweelingzus ben? Wat kan ik zeggen om hem weer tot leven te wekken?*

Die herfst doken er ineens overal borden op tegen het homohuwelijk, YES ON PROP 8, het meest in het oog springend op de verder kale en prachtige berg waar ik elke dag op weg naar mijn werk langsreed. Op die borden stonden vier figuurtjes, in uitzinnige vreugde met hun armen naar de hemel reikend – blij dat ze binnen de heteronormativiteit pasten, vermoed ik, uitgebeeld doordat een van de figuurtjes een driehoekig rokje droeg. (*Wat stelt dat driehoekje eigenlijk voor? Mijn vulva?*) BESCHERM DE KINDEREN VAN CALIFORNIË juichten de figuurtjes.